

74. savjetovanje njemačkih arhivista, Chemnitz, 30. rujna – 3. listopada 2003.

U gradu Chemnitzu, u pokrajini Saskoj održano je 74. savjetovanje njemačkih arhivista pod zajedničkim naslovom *Arhivi u procesu društvenih reformi*. Uporedo s ovim Savjetovanjem održano je i 30. savjetovanje o zavičajnoj povijesti na temu *Njemačke zemlje potkraj Svetoga rimskog njemačkog carstva*.

U okviru Savjetovanja održan je i sastanak predstavnika inozemnih arhivističkih društava. Uz domaćine, prisutni su bili i predstavnici Austrije, Bosne i Hercegovine, Češke, Estonije, Finske, Hrvatske, Mađarske, Nizozemske, Poljske, Rumunjske Slovenije, Švicarske i Ukrajine te predstavnica Međunarodnog arhivskog vijeća iz Francuske.

Savjetovanju je prisustvovalo oko 650 sudionika, a bilo je popraćeno sajmom arhivske opreme i tehnike "Archivistica".

Prvi dan Savjetovanja održani su: Savezna konferencija komunalnih arhiva uz Savjetovanje njemačkih gradova; Konferencija voditelja savezne i pokrajinskih arhivskih uprava; sastanak inozemnih sudionika arhivskoga savjetovanja; sastanak sudionika radnih grupe "Arhivska pedagogija i povijesna izobrazba" te foruma "Školovanje djelatnika za medije i informacijske službe".

Na radnom sastanku predstavnika srednjoeuropskih arhivističkih društava raspravljalo se o pitanjima održavanja zajedničkog Europskog dana arhiva, usklađivanja termina održavanja pojedinih savjetovanja, stavljanja obavijesti o održavanju i sadržaju savjetovanja na Internet. Predloženo je održavanje ovog Kolokvija sljedeće godine u Beču, zatim u Mađarskoj i Hrvatskoj. Kao tema za jednu od budućih sjednica predloženo je da se raspravi pitanje nacionalnih registara arhivskoga gradiva i mogućnosti uspostave zajedničkih standarda.

Razmatrana su i neka organizacijska pitanja održavanja Međunarodnog arhivističkog kongresa u Beču te je predstavnici organizacijskog odbora upućen prijedlog da se u okviru Kongresa održi i radni sastanak predstavnika arhivskih službi srednjoeuropskih zemalja.

Dan je završio primanjem za strane sudionike u organizaciji Savezne pokrajine Saske te predavanjem o povijesti grada Chemnitza.

Službeno otvorenje Savjetovanja održano je 1. listopada pozdravnim govorima predsjednika Društva njemačkih arhivista prof. Dr. Volkera Wahla, ministar unutarnjih poslova Savezne pokrajine Saske, gradonačelnika grada Chemnitza, predsjednika Saveza austrijskih arhivista prof. Dr. Petera Csendesa te predsjednika Saveza njemačkih povijesnih i medijavelističkih društava dr. Dietera Brosiusa.

Uvodno predavanje pod naslovom *Potisnuta stvarnost i ozračje života Nijemaca* održao je pravnik i književnik dr. Meinhard Miegel. Ukazao je na određena uvriježena vjerovanja suvremenoga njemačkog društva, koja nisu u skladu sa stvarnim zbivanjima i tendencijama u važnim područjima života nacije i pojedinca. Tako je tradicionalno vjerovanje da nacija raste prirodnim priraštajem, "sama po sebi", u suprotnosti s pokazateljima koji govore o stagnaciji prirasta i izraženim trendom starenja njemačkoga društva. Mišljenje da je društveni napredak, u smislu sve višeg standarda uz sve manje potrebnog rada, nešto samo po sebi razumljivo, kao trajno postojeći trend, upitno je u uvjetima sve manje zastupljenosti radno aktivnoga stanovništva i velikog povećanja socijalnih izdavanja za rastući broj starih, nemoćnih i bolesnih članova društva. Kao posljedica samo tih dviju činjenica postaje iluzorno i dosad uvriježeno vjerovanje da će svaka sljedeća generacija živjeti bolje i morati raditi manje. Ukazao je i na druge, u svijesti njemačkoga društva, potisnute probleme, kao na

nedovoljnu asimiliranost današnjih useljenika iz trećih zemalja, pad razine obrazovanosti velikog dijela stanovništva i dr. U vezi sa spomenutim problemima, koji su u mnogočemu karakteristični za veliki broj suvremenih „razvijenih društava“, istaknuo je važnu ulogu arhiva u spoznavanju istine o kretanjima u društvu u okviru potrebe da se pojedini uvriježeni društveni stavovi isprave, da društvene reforme odgovaraju na stvarna kretanja u društvu, te da se oblikuju realna očekivanja u budućnosti.

Nadalje se Savjetovanje odvijalo u radu zajedničke sjednice, sjednica pojedinih sekcija, strukovnih grupa, sastanka radne grupe za arhivsku pedagogiju i povijesnu izobrazbu, foruma djelatnika za medije i informacijske službe i foruma arhivista.

Zajednička radna sjednica obrađivala je pitanje odnosa tehnike, kao sredstva kojim se ostvaruje elektronička uprava i pratećih upravnih reformi.

Održana su tri predavanja pod naslovima *Elektronička uprava i upravne reforme: zajednički ciljevi i međusobni poticaji*, *Grad budućnosti – cilj nove strategije razvoja komuna*, *Reforme javne uprave u praksi, pogled sa strane*.

Ukazano je na činjenicu da suvremene informacijske tehnike omogućuju ne samo poboljšavanje i ubrzavanje pojedinih postojećih poslova u okviru javne uprave, već omogućuju nova i racionalnija rješenja u samom ustroju tijela javne uprave. Informacijska tehnika omogućuje lakšu suradnju na raznim razinama, dovodi do povezivanja unutarnjeg i prema korisniku okrenutog poslovanje te povezivanja raznih područja poslovanja javne uprave. Ključni čimbenici u ovom procesu su odgovarajući način uporabe elektroničkih sredstava, dovoljna novčana sredstava (u okviru uporabe mogućnosti zajedničkog nastupa javnog i privatnog sektora), planiranje primjene elektroničke opreme na temelju realnih procjena ekonomske opravdanosti, odgovarajuće pravno okruženje te poslovanje koje omogućuje promjene i ispravke postupaka tijekom rada¹.

U drugom prikazu upozoreno je na činjenicu da jedinice lokalne samouprave zbog promjena u gospodarstvu, prijenosa niza poslova javne uprave na lokalnu razinu te povećanja utjecaja normiranja poslovanja od EU, proživljavaju veliku novčanu krizu uz djelomični gubitak lokalne autonomije. Ova kretanja kod građanstva uvjetuju pad društvene solidarnosti i volje za sudjelovanjem u političkim zbivanjima. Država koja želi voditi demokratsku, prema potrebama građana usmjerenu politiku, mora omogućiti postojanje i uspješno djelovanje lokalne samouprave, poticati razvoj privrede i zapošljavanje. Poslovanje javne uprave mora biti podrška ostvarenju ovih ciljeva, a zadatak je arhiva u tim okvirima učiniti kulturno naslijeđe korisnim za oblikovanje budućnosti, podržati integracijske procese među gradovima te osigurati zaštitu pravnih interese građana i gradova.

Treće predavanje ukazalo je na doživljavanje svih ovih promjena i tendencija u javnoj upravi od korisnika njezinih usluga.

Sastanak prve sekcije odvijao se pod radnim naslovom *Reforme javne uprave i predaja gradiva arhivu*. Tema su prikazala četiri referata. Prvi pod naslovom *Predaja gradiva Saveznog zavoda za rad na razini saveznih pokrajina – preustroj počinje?* bavio se problemom usklađivanja čestih promjena kod upravnih ustanova s dugoročno planiranim preuzimanjem arhivskoga gradiva. Prikazane su poteškoće i mogućnosti u suradnji arhivskih uprava više saveznih pokrajina i uprave na saveznoj razini u rješavanju pitanja vrednovanja i preuzimanja arhivskoga gradiva jedne centralno organizirane službe.

¹ Prema izvješću Konferencije za elektroničku upravu: „E-Government in Europe: The state of affairs“, lipanj 2003., Como, Italija.

Drugi referat pod naslovom *Novi zahtjevi koje pred arhive postavlja predaja gradiva elektroničkih sustava* govori o arhivističkim problemima koji se pojavljuju pri uporabi elektroničkih sustava u povezivanju rada tijela javne uprave na raznim razinama. Ukazuje se na potrebu da djelokrug arhiva bude jasno određen zakonom i propisima, kako bi njihovi zahtjevi prema spisovodstvu mogli biti dovoljno sistematizirani i standardizirani te da omogućuje arhivističku skrb o spisima postoji kroz cijeli njihov životni ciklus.

Referat pod naslovom *Standardi uredskog poslovanja (Dokumentenmanagementsysteme) u Bavarskoj državnoj upravi* govorio je o jedinstvenim tehničkim standardima i normama uredskog poslovanja različitih stvaratelja, izrađenima sa svrhom pojednostavljenja unutarnje strukture državne uprave. Standardi bi trebali postaviti temeljne zahtjeve prema sustavima uredskoga poslovanja različitih stvaratelja, omogućiti izmjenu podataka među raznim tijelima javne uprave stvaranjem jedinstvenih formata za razmjenu podataka te biti temelj za obvezatni natječaj za nabavu odgovarajućih sustava.

Četvrti referat pod naslovom *Vrednovanje i reforma javne uprave. Društveno napeti odnos* govori o vrednovanju kao središnjoj zadaći arhiva kod postupka preuzimanja arhivskoga gradiva u 21. stoljeću. Da postupak vrednovanja ostvari ovu svoju zadaću potrebno je sam postupak dalje razvijati i objasniti njegovu korisnost sa širega društvenoga gledišta. Raspravljalo se o mjeri u kojoj društvo ima pravo na odraz bitnih područja društvenoga života preko arhivskoga dokumenta o područjima u kojima je očuvanje zapisa predajom gradiva arhivima već izostalo.

U cjelini je radom ove sekcije ukazano na činjenicu da reforma javne uprave koja potiče rad preko informatičkih medija ima značajan utjecaj na poslovanje i temeljna pitanja spisovodstva te arhivističke postupke vrednovanja, preuzimanja i sređivanja arhivskoga gradiva. Sudjelovanje arhiva u razradi standarda za uredsko poslovanje te provođenje arhivističke skrbi o spisima kroz njihov cijeli životni ciklus ocijenjeno je nužnim za dobro obavljanje budućega rada arhiva. Kao najvažnija djelatnost arhiva u informatičkom okruženju postavlja se postupak vrednovanja gradiva kojega treba dalje razvijati te pojasniti javni interes u tom postupku, kako bi arhivi potvrdili svoju društvenu ulogu u izgradnji demokracije. Razmatrajući ove međudnose, postaje vidljivo da reforme javne uprave djeluju šire od samog područja ostvarivanja njezinih zadaća.

Druga sekcija razmatrala je pitanja novih organizacijskih oblika u arhivskoj službi.

Referat pod naslovom *Promjene u državnim arhivima pokrajine Hessen – posljedice novog gospodarskog pristupa upravljanju tijelima javne uprave* prikazao je nastojanje arhiva da se prilagode ekonomskim principima poslovanja koje uvode ostali dijelovi javne uprave.

Izrađen je proračun pod nazivom "Dokumentacija i informacija" u koji su uključena su sva područja rada arhiva u smislu ocjenjivanja i konkretnog vrednovanja stručnog rada, što bi trebalo pridonijeti većoj transparentnosti poslovanja unutar ustanove i prema javnosti.

Referat *Arhivi u pokretu? – prema strukturnoj reformi državne arhivske službe u pokrajini Saska – Anhalt* prikazao je promjene u strukturi same arhivske službe u ovoj pokrajini tj. put od jednog državnog arhiva za cijelo područje, preko decentraliziranog oblika s jednim glavnim pokrajinskim arhivom i tri pokrajinska arhiva do ponovne centralizacije s jednim glavnim pokrajinskim arhivom i tri njegova odjeljenja. Spomenut je i neuspjeh pokušaj razdiobe gradiva među odjeljenjima na principu vrste gradiva (tj. javno-upravnoga, sudskog i privrednog) te negativno iskustvo uključivanja arhiva u same upravne službe.

Kroz referate *Međuarhiv uprave pokrajine Saske u kontekstu raspolaganja prostorom i obavljanja stručnih arhivskih poslova* i *Međuarhivi – strateška prilika za budućnost arhivistike u digitalno doba* razmatrana su pitanja ekonomske i stručne opravdanosti

postojanja međuarhiva, utjecaj međuarhiva kao neposrednoga suradnika spisovodstva na upravljanje i odlaganje spisa te postojanje istih kao veze između uprave i povijesnih arhiva. Smatra se da opravdanost postojanja međuarhiva treba ocjenjivati pojedinačno te da su kriteriji za ocjenjivanje korisnost od ušteđenog prostora i stručnost provođenja arhivističkih postupka.

Treća sekcija raspravljala je temu *Nove zadaće arhiva*. Referat pod naslovom *Novi zadaci Nizozemskog nacionalnog arhiva za njegove nove korisnike* govori o bitnoj promjeni uloge arhiva u društvu, od instituta orijentiranog ponajprije na upravljanje arhivima i arhivskim gradivom on postaje ustanova okrenuta javnosti, publici. Nova orijentacija arhiva u skladu je s novom kulturnom politikom koja traži odgovore na potrebe društva sa sve više slobodnog vremena i novim načinima njegove uporabe. U novoj situaciji postavljaju se pitanja: tko su povijesno zainteresirani posjetitelji, kakve interese imaju, kakve proizvode za njih treba razviti i kakva su dosadašnja iskustva s pojedinim skupinama?

Prema korisniku orijentirana ponuda informacija: od kataloških kartica prema online – pregledima naslov je referata koji je nastojao prikazati probleme u pokušaju stavljanja određenih arhivskih pomagala na uporabu javnosti putem Interneta. Naime, u okviru projekta pod nazivom BundOnline 2005 čija je svrha staviti poslovanje javne uprave što je više moguće na uporabu javnosti preko Interneta, arhivi trebaju povećati udio arhivskih pomagala u svom predstavljanju na Internetu. Za jednoga od konkretnih problema tj. stavljanje na Internet opsežnih kartoteka, osnovana je pri Saveznom arhivu posebna projektna grupa.

U radu ove sekcije razmatrana su još neka pitanja, npr. kako omogućiti online pretraživanje i odgovaranja na upite ili zahtjeve korisnika arhiva, kako uspostaviti online vezu sa javnom upravom (npr. savjetovanje u postupcima s gradivom), kako komercijalizacija pristupa arhivskim poslovima, posebno kod privrednih arhiva, utječe na kvalitetu rada i dr.

Četvrta sekcija raspravljala je o novim zahtjevima koji se postavljaju pred arhiviste, odnosno o novim pristupima školovanju arhivskih djelatnika.

U tri iznesena referata prikazane su opće upute koje je Savezni znanstveni savjet za pitanja visokoškolske izobrazbe dao za razvoj visokoga školstva, potreba i važnost doškoloavanja u suvremenim uvjetima te sustav školovanja jedne kategorije arhivskih djelatnika.

Opće upute dane za visokoškolsku izobrazbu na primjeru arhivista mogu se ukratko svesti na sustav koji daje osnovna znanja iz svih područja arhivistike i visoko specijalizirano znanje za određeno područje arhivističkoga rada, upućuje na suradnju sa srodnim disciplinama tj. informatičarima, pedagozima i ostalim djelatnicima u kulturi, europeizaciju izobrazbe, tj. preko međunarodnih seminara, praktika i projekata razvija europske obrazovne jedinice, uvodi međunarodne standarda za stupnjevanje diplomskoga i poslijediplomskoga obrazovanja te vrednovanje visokoškolskoga i poslijediplomskoga obrazovanja da bi se poboljšala njihova kvaliteta.

Naglašena je potreba stalnoga doškoloavanja arhivista koja proizlazi iz znatnih promjena područja i načina arhivističkoga djelovanja, tj. promjena u ustrojstvu uprave, strukturi spisa, prirodni nositelja podataka, a i zbog demografskih kretanja, tj. starenja radne populacije.

Posebno je razmatran sustav izobrazbe tzv. "djelatnika za medije i informacijske službe".

Izobrazba je koncipirana tako da može odgovoriti na suvremene informatičke potrebe, ali predviđa i mogućnost specijalizacije za potrebe arhiva, biblioteka, informacijsko-

dokumentacijskih centara, rada s medicinskom dokumentacijom i sl. Spomenuti su pojedini nedostaci u koncepciji izobrazbe kao što su činjenice da specijalistički sadržaji previše opterećuju program pa ostaje premalo vremena za osnove struke, da stručnu nastavu iz arhivistike često održavaju ljudi izvan struke, bez iskustva s arhivskom praksom koji teško mogu ocijeniti značenje pojedinih nastavnih jedinica i drugo. Uz sve nedostatke smatra se da ova nova struka može preuzeti dosta jednostavnijih poslova u postupcima sređivanja, rada s korisnicima i rada na računalnoj obradi podataka te omogućiti uštedu i bolju raspodjelu radnoga vremena.

Paralelno s održavanjem sjednica u spomenute četiri sekcije održavala su se i predavanja po stručnim grupama.

Stručna grupa arhivara državnih arhiva raspravljala je zajedničku temu *Centralizacija i decentralizacija. Promjene ustroja državnih arhiva* kroz referate:

Proučavanje u stroja državne arhivske službe u pokrajini Nordrhein-Wesfalen i planovi za preustroj, Promjena ustroja državne arhivske uprave u pokrajini Theuringen, Novi oblici ustroja i rada u državnoj arhivskoj upravi u pokrajini BadenWurtemberg, Prilozi raspravi o novom ustroju arhiva sa stajališta Sindikata arhivista, bibliotekara i dokumentalista pokrajine NRW. Jedan je od prijedloga centralizacije službe ukidanje pokrajinskih arhivskih uprava i stavljanje svih državnih arhiva u djelokrug jedne središnje savezne arhivske uprave. Ovakve promjene u arhivskoj službi predviđaju se u okviru opće racionalizacije i nastojanja da se smanje troškovi javne uprave za oko 20%. Veći broj sudionika izrazio je bojazan da će ove promjene dovesti do sužavanja uloge arhiva na usko arhivističke poslove zaštite gradiva dok će se zanemariti kontakti s javnosti, održavanje Dana arhiva i slično, tj. djelovanje arhiva kao „kuće povijesti“.

Stručna je grupa arhivara gradskih arhiva i ostalih područnih ustanova referatima: *Uspješna simbioza – povezivanje gradskog arhiva i ispostave gradskoga arhiva Bautzen, Nove promjene poslovanja arhiva, Zajednička rješenja – više nego model za vremena štednje*, ponovno raspravljala o promjenama ustroja i modernizaciji uprave na državnoj i lokalnoj razini, mogućnostima i rizicima koje one donose za djelovanje područnih arhivskih ustanova i arhivske službe u cjelini.

Stručna grupa arhivara crkvenih arhiva predstavila je dva referata *Naslijeđe istočnih crkava – Prognaničke organizacije u okviru Evangeličke crkvene i njihovo arhivsko gradivo i Zaštita arhivskoga gradiva kod katoličkih crkvenih prognaničkih organizacija.*

Na zajedničkoj sjednici predstavnika obiteljskih, arhiva veleposjeda i gospodarskih arhiva predstavljeni su referati *Kroz vilu Esche, Građanski život poduzetnika Chemnitz – izvori u Gradskom arhivu; Zaštita povijesnih izvora rudarskog rajona Zeitz – Weissenfelser.*

Na sastanku stručne grupe predstavnika arhiva parlamenata, političkih stranaka, zaklada i udruženja građana izneseni su problemi i pristupi u radu ove skupine arhivskih djelatnika u referatima *Arhiviranje Internet – nastupa stranaka i njihovih frakcija u parlamentima i Parlament u kutijicama – digitalne fotografije kao novi izazov.*

Zajednička sjednica stručne grupe arhivista srednjovjekovnih arhiva i arhiva visokoškolskih i znanstvenih ustanova razmatrala je probleme u pristupu zbirkama, postupak s trodimenzionalnim predmetima te vrednovanje gradiva pojedinih zbirki.

Radna skupina zadužena za temu *Arhivska pedagogija i učenje povijesti* razmatrala je posebnosti fotografije kao vrste arhivskoga gradiva za proučavanje povijesti. Na primjeru javnog pristupa donošenju urbanističkog rješenja jednog gradskog trga, u kojem su povijesne

fotografije imale važnu ulogu, ukazano je na velike mogućnosti fotografije u približavanju arhiva korisnicima i ostvarivanju tzv. građanima bliske uprave.

Forum *Djelatnika za medije i informacijske službe* ukazao je na potrebu standardizacije i osiguranja odgovarajuće razine izobrazbe u svim nastavnim centrima na kojima se školuje ovaj strukovni profil. Navedeno je da se spomenuti ciljevi mogu ostvariti preko detaljnije sadržajno određenoga programa, pojačane suradnje između strukovnih škola i arhiva te stavljanjem naglaska na stručna znanja. Prikazani su različiti oblici izobrazbe za ovaj profil djelatnika koji se provodi u raznim saveznom pokrajinama te su iznesena i viđenja problematike od samih predstavnika ovoga profila. Uza sve probleme i nedostatke u izobrazbi ovaj je profil djelatnika ocijenjen kao vrlo koristan jer može preuzeti široki spektar poslova i time rasterećuje radno vrijeme arhivista.

Forum arhivista (Diplomarchivarinnen und Diplomarchivare), koji ima svoju vlastitu radnu grupu te održava i vlastita savjetovanja raspravljao je o ostvarivanju interesa ovoga strukovnog profila kroz pitanja: kako arhivisti sami sebe doživljavaju, kakvu predodžbu ima uprava o arhivistu, što arhivist očekuje od uprave, a što uprava od arhiviste, koje poslove bi prema mišljenju uprave trebao obavljati arhivist, koje zahtjeve može arhivist postavljati prema upravi i sl. Ukazano je na činjenicu da je struka javnosti slabo poznata te da postojeći oblici savjetovanja srednjoškolske mladeži u izboru školovanja i zanimanja nedovoljno usmjeruju maturante na ovu vrstu studija.

Na kraju Savjetovanja održana je skupština Udruge njemačkih arhivista. Uz nazočnost Savjetovanju bio je omogućen posjet Državnom arhivu pokrajine Saske, Gradskom arhivu u Chemnitzu, Sveučilišnom arhivu Tehničkog fakulteta u Chemnitzu, popratnim izložbama, a omogućeno je i razgledavanje grada i okolice.

Vida Pavliček